

גידה חדיבה

לע"ג הטהורה של מורנו ורבינו עטר הגה"צ מרן רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל גלב"ע ה"י בטבת תשע"ב

זמני כניסת ויציאת השבת			
הדה"ג	מוצ"ש	ר"ת	
4:28	5:27	6:01	ב"ב
4:14	5:25	6:05	ירושלים

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נוה אחיעזר
 בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר
 רח" נחשוני 3 (מאהורי ביתבנים 7-9), נוה אחיעזר בני ברק
עש"ק פרשת חיי שרה כ"ד במרחשוון תשע"ט, גליון מס' 453

חידה לפרשת השבוע
 להלן החידון שהוצג לתלמידים
 לרגל סיום התנ"ך
 שאלה: מה משותף בתנ"ך
 לחברון שכם וירושלים?
 תשובה: החתי, החוי, והיבוסים.
 הפתרון הנכון שהתקבל:
 הסבא עם החתי
 הנכד עם החוי
 המלך עם היבוסים.

נושא הלכתי לפרשת השבוע
משיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א
 גאב"ד נוה אחיעזר - בני ברק
 הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

קטן שהגדיל אם יכול לזמן על מה שסעד בקטנותו

[בראשית כד, לג-לד] וַיֹּשֶׁם לְפָנָיו לְאָכַל וַיֹּאמֶר לֹא אֶכֶל עַד אִם דִּבַּרְתִּי דְבָרֵי וּגו' וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנִי.

שאלה: קטן שאכל בערב יום הבר מצוה מבעוד יום ולא בירך עד הלילה, [הדבר מצוי במי שנעשה בר מצוה במוצאי שבת, ואוכל סעודה שלישית], האם חיוב הזימון חל עליו משעת האכילה כשהוא קטן, ואינו יכול לברך ברכת הזימון, או שחל רק בשעת ברכת המזון, ויכול לזמן שהרי כעת גדול הוא.

אליעזר הביא מניין יהודים לסעודת האירוסין וברכותיה
 ובחזקוני כתב שלקח העבד עשרה גמלים, להרכיב עליהם עשרה אנשים לברך ברכת אירוסין ונישואין. ומסתמא היו אנשים אלו מן הגרים אשר עשה אברהם בחרן, ומיושב בזה מה שהוכיחו תוס' בכתובות הנ"ל, שהפסוק רק אסמכתא, שהרי לא משתמע מהתם שצריך עשרה לברכות האירוסין, לדברי החזקוני אכן מפורש בקרא שהיו שם עשרה.

אליעזר היה שליחו של יצחק לקדש לו אשה
 המהרי"ל דיסקין זצ"ל (לוקט לספרו על התורה ובשאר ספרים) ביאר מדוע לא הסכים אליעזר לומר דבריו בתוך הסעודה, דדעת התוס' כתובות (ז, ב ד"ה שנאמר) שאליעזר היה שליחו של יצחק לקידושין, כפי שמוכח מריש מסכת כלה שדורשים מנין לברכת חתנים מן התורה, שנאמר (בראשית כד, ט) ויברכו את רבקה, והוכיחו משם שבקידושין על ידי שליח מברכים ברכת אירוסין.

אליעזר לא ידע היכן לקבוע סעודתו
 ולפי זה, מבאר המהרי"ל דיסקין, בעת שביקשו מאליעזר להסב ולאכול, לא ידע אליעזר מה דינו, דעבד אינו יכול לזמן עם בני חורין, כמבואר באו"ח (קצט). ואם כן אם יסכימו לשידוך הרי הוא משוחרר וצריך לקבוע את סעודתו עם האנשים אשר עמו.

עבד פסול לשליחות קידושין
 ולכאורה קשה, איך שלח אברהם אבינו את אליעזר לקדש אשה ליצחק, הרי אליעזר היה עבד כנעני כמובא בחז"ל כ"פ (ראה מד"ד בראשית ט, ז), ושנינו (גיטין כג, א, קידושין מא, ב) אמר ר' יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין, וא"כ אף שליח להולכת קידושין אינו יכול להיות. ואף שלדעת הר"י מיגאש שהובא בטור (אבה"ע, קמא) כשר עבד להבאת הגט והקידושין. מ"מ הרי רש"י ורי"ף פסלוהו אף להבאה. ובפרט שלפי הנראה מתוס' הנ"ל, לא היה אליעזר המביא אלא המקדש, שהרי ברכו אז ברכת אירוסין.

בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" - נוה אחיעזר
 ע"ש סדר הנ"ל רבי אברהם צבי ווייס זצ"ל נאכ"ד נוה אחיעזר
 בנישואות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר
 רח" נחשוני 3 (מאהורי ביתבנים 7-9) נוה אחיעזר, בני ברק

זמני שיעורי דף היומי

בבוקר
יצחק ישעי' ווייס
 ע"י מורנו הנאכ"ד הגאון רבי
 ימים א-1 בין 7:00-6:00 בבוקר

לפנות ערב
גרשון הנפלינג
 ע"י הגאון רבי
 ימים א-ה וש"ב אחר מעריב - 10 דק' אחרי זמן צאת השבת

בערב
צבי גריינימן
 ע"י הגאון רבי
 ימים א-ה ומוצ"ש בין 7:45-6:45 בערב (הפילה מעריב אחרי השיעור)
 יום שישי בשעה 1:00 (מנחה 2:00)

ירון מרדכי זכאי
 ע"י הגאון רבי
 ביום שב"ק בין 3:00-2:30 אחה"צ בבית מדרשו
 [בשעה 3:00 מנחה ואח"כ שיעור בידי חושן משפט]
 בברכת התורה - הפארגנים

ואם לא יסכימו הרי הוא עבד, ואינו מצטרף עמם לזימון, אלא צריך לזמן עם העבדים אשר אתו. לכן אמר להם, לא אוכל עד אם דברתי דברי, ויאמר עבד אברהם אנכי, שלעת עתה עדיין אני עבד, ואיני מצטרף עמם לזימון, עד אשר יוברר שתסכימו לשידוך, וממילא אהיה בן חורין ומצטרף עמם לזימון.

אליעזר שוחרר על תנאי
 ועל כרחק צריך לומר שאברהם שיחרר את אליעזר כדי שיוכל להיות שליח לקדש. ואף שבברכות (מז, ב) אמר רב יהודה המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו (ויקרא כה, מז), מ"מ כבר אמרו בגיטין (מא, א) דלצורך נישואין מותר, דמשום מצות לא לתהו בראה לשבת יצרה, שהיא מצוה רבה נדחה העשה דלעולם בהם תעבודו. אך לכאורה כיון שאברהם לא היה בטוח שאליעזר ימצא בארם אשה לבנו, הרי לא שיחררו בסתם, מספק איסור שחרור, אלא שחררו על תנאי, שרק אם תאבה האשה להתקדש יהיה משוחרר כדי שיוכל להעשות שליח לקדשה, אבל אם לא תאבה האשה ישאר אליעזר בעבדותו.

עבד שנשתחרר אי מצטרף לזימון

מדברי המהרי"ל דיסקין זצ"ל נראה לכאורה שדעתו, שעבד שנצטרף לסעודה עם ישראלים, ונשתחרר בתוך הסעודה אינו מזמון עמהם. ואם כן לכאורה יסבור כן גם במה שנחלקו האחרונים לענין קטן שאכל בערב יום הבר מצוה שלו מבעוד יום ולא בירך עד הלילה, שאינו יכול להצטרף לזימון, ובוודאי לא להיות המזמון. ויבואר לקמן.

חיוב קטן שהגדיל בברכת המזון

בשו"ע או"ח (קפ"ב) פסק דקטן חייב בברכת המזון מדרבנן, כדי לחנכו. ואינו מוציא אלא את המחויב מדרבנן. והגר"ע איגר בהגהותיו (ס"ט) נסתפק בקטן שאכל ביום האחרון של שנת י"ג קודם הלילה, ובתחילת הלילה כשנעשה גדול עדיין לא נתעכל המזון, אם מחוייב מדאורייתא לברך על השביעה שבמעיו, וממילא יכול להוציא גדול או כיון שבשעת אכילה היה קטן, אינו חייב לברך מדאורייתא אלא מדרבנן. וציין למה שכתב המג"א (רס"ז, א) שכתב דקטן אינו מוציא את הגדול בברכת המזון, ואף על גב שיבוא לידי חיוב דאורייתא. והקשה על המרדכי (מגילה, ב) שכתב שאם קידש מבעוד יום שפיר יוצא בקידוש זה אף משחשכה, כיון דיבוא אחר כך לחיוב דאורייתא. וא"כ להמרדכי אף בקטן שבירך מבעוד יום, שפיר יצא ידי דאורייתא, ואף שהוא שבע גם בגדלותו, אינו צריך לחזור ולברך.

חילוק בין אכל בהיותו אונן לאכל בהיותו קטן

והביא שחנתו הרב בעל מעשה חושב (על השעה"מ) הראה דכעין זה ממש נסתפק בס' חכמת אדם (קנ"ג, א) באונן שאכל, ונקבר המת קודם דנתעכל המזון, אם צריך לברך. [והגר"י מליסא בדרך החיים הכריע שצריך לברך, ועיין פתחי תשובה (י"ד ש"מ, ה)]. אבל הגרעק"א מחלק בין אונן לקטן. דברכת המזון החיוב נמשך עד אחר עיכול, אלא דבעידן דעוסק במצוה, היינו באנינות, פטור מלברך, בזה י"ל דתיכף כשגמר המצוה צריך לעשות מצותו לברך. אבל בקטן בעידן אכילה הגברא בעצמותו אינו בר חיובא, י"ל דלעולם אינו מתחייב מדאורייתא, והניח בצ"ע.

אכל בהיותו גוי ונתגייר

החזון איש (או"ח כ"ח, ה) מצדד, דכיון שברכת המזון עיקרו על האכילה. אם אכל כשהוא גוי ונתגייר, אין צריך לברך אף קודם שנתעכל. ונראה דגם קטן שהגדיל קודם עיכול, אין צריך לברך מן התורה, דמה שהיה לאו בר חיובא בשעת אכילה, זה גרע יותר מהפסקה. ודוקא כשהיה החיוב עליו תיכף, מהני מה שלא נתעכל לאמשוכי זמן הברכה. אבל לא כשהפסיק זמן פטור, דאז לא מהני מה שלא נתעכל לחיוביה בברכת המזון מדאורייתא. וצ"ע.

דמיון חיוב קטן שהגדיל לחיוב הזכרת רצה

והאריכו האחרונים בדברי הגרעק"א, ואקצר ואביא מ"ש הגרי"ז גוסטמאן ב'קונטרסי שיעורים' (קידושין כ"ד, א), לחלק בין ספיקו של הגרעק"א למחלוקת המחבר והרמ"א (או"ח רע"א, י) במי שגמר סעודתו וקידש היום קודם ברכת המזון, שלדעת המחבר אומר רצה בברכת המזון, ששעת הברכה קובעת. וביאר המג"א (י"ד) שאף שבאכל בשבת ומברך במוצ"ש פסק (קפ"ח, י) שאומר רצה שתחילת הסעודה קובעת, טעמו שמסופק מה קובע, ומספק יאמר תמיד, דאין קפידא אם מזכיר שלא לצורך. ולכאורה זה ספיקו של הגרעק"א אם שעת אכילה קובעת או העיכול קובע.

חילוק בין חיוב קטן שהגדיל לחיוב הזכרת רצה

ונראה לחלק, דספיקו של הגרעק"א הוא אם חיוב ברכת המזון הוא משום האכילה, כדכתיב 'ואכלת', וממילא על אכילה בקטנותו שוב לא יתחייב בברכת המזון, כשם שאם אכל איסור בקטנותו לא יתחייב לעולם על אכילה זו. או שבברכת המזון נאמר דין מיוחד 'ושבעת', שכל זמן שלא נתעכל המזון מחוייב בברכה, אף שהשביעה היא מאכילה שלפני זמן החיוב, מ"מ כיון שעתה הוא גדול ושבע מאכילה, מחוייב בברכה. - אבל עניין הזכרת רצה אינו תלוי כלל בחיובי ברכת המזון, אם הם גם בהיותו

עדיין שבע. אלא הוא מדיני שבת, וקבעוה בברכת המזון. ונחלקו אם חיוב זה הוטל ונקבע לפי שעת האכילה או על שעת הברכה.

צירוף לזימון כחיוב הזכרת רצה לפי תחילת הסעודה

הרמ"א (או"ח קצ"ט, י) פסק דאין מצרפין קטן לזימון עד שיהא בן י"ג. ונסתפקו האחרונים אם ניתן לצרף לזימון קטן שאכל מבעוד יום ולא בירך עד הלילה ונעשה בר מצוה, ואם יכול לזמן לאחרים. ובספר כף החיים (קצ"ט, לב) כתב דנראה דאין מצטרף, שהולכים אחר התחלת הסעודה, כמבואר בשו"ע (קפ"ח, י) במי שאכל בשבת ויצאה שבת, לעניין הזכרת רצה. - והוא שלא כחילוק דלעיל.

חילוק בין אמירת רצה לזימון

אולם שאר האחרונים חילקו בין שני הנידונים, והכריעו דיכול לזמן. בספר וידבר משה (להגר"מ פולאק, באניהאד תרנ"ה, עקב) דן לחלק, דאף דבהזכרת רצה, אזלינן בתר התחלת סעודה כנ"ל, אך אין זה ענין לכאן, דמ"מ עכשו חל עליו חיוב ברכת המזון, ולא קודם לכן. ונראה שכונתו דחיוב הזכרת שבת חל עליו מתחילת הסעודה, ובאכל בערב שבת נתחייב לברך בלא הזכרה, ונשארה צורת הברכה כבשעת הסעודה. אבל בנידון דידן נתחייב בעצם הברכה מדאורייתא רק בשעה שיושב לברך, ולא בשעת האכילה שאז היה פטור, ואין שייך לומר שישאר גדר חיובו כמי שאינו יכול להצטרף לזימון. והגרצ"ה מאגליד (הנ"ל בהערה) חילק כעין זה דמהזכרת רצה אין ללמוד, דיש לחלק דברכת המזון הרי מחוייב משעת אכילה, ונחלקו רק על ההזכרה, אבל חיוב ברכת המזון י"ל ששניהם יודו שגם אם הוא גדול רק בשעת שביעה מחוייב, וכמו שציידד הגרעק"א, ומצטרף. וכן צידד בשערי ציון (הנ"ל בהערה), וכתב דאולי מחוייב כעת מן התורה לברך על אכילתו כשהיה קטן, ושפיר מצטרף לזימון.

גר שאכל בגיורתו עם מצטרף לזימון

ובידבר משה (וכן הרצ"ה מאגליד) הביאו שספק זה הוא גם בגר שנתגייר אחר אכילתו, עם מצטרף לזימון. [ואם נאמר שמצטרף, הסתפק מה הדין אם אכל דבר איסור בגיורתו, אם דינו כישאל שאכל איסור שאין מצטרף] - אלא שכמדומה שספק זה יש לפשוט ממה שהביא בשערי תשובה (קצ"ו, א) בשם הברכי יוסף, דבאכל דבר שהאוכל נוהג בו היתר והשומע נוהג בו איסור, כגון פת עכו"ם וכיוצא, יכולים השומעים לענות אחריו אמן, שאין מברך זה מנאץ. א"כ ה"ה כאן על אכילת גיורתו הרי אינו מנאץ. ורק אם אכל אבר מן החי יש להסתפק. אך כמדומה שלעניין שיחשב כעבר איסור, וודאי יש להחשיבו כקטן שנולד, ובכל זאת כיון שכעת הוא שבע יש צד לומר שמתחדש עליו כעת חיוב ברכת המזון, ואכמ"ל.

יולדת שנתגיירה יש לה דם טוהר

ודימה הוידבר משה לזה את דברי הירושלמי (נדה פ"א ה"ה) תני רבי הושעיה ילדה ואחר כך נתגיירה, אין לה דם טוהר וכו', מאחר שאין לה דמים טמאין אין לה דמים טהורין. ולדעת המשנה למלך (איסורי ביאה ד, ה) יש להגיה 'יש לה' דם טוהר על לידת גיורתה. ופירושו, שאע"ג שלענין ימי טומאת לידה, אין נחשבת הלידה שבגיורתה. לענין ימי טהרת היולדת נחשבת לידת גיורתה. - הרי שפעולה שנעשה בגיורתה פועלת על לאחר הגירות.

יולדת שנתגיירה אין לה ימי טוהר

אלא שתמהו האחרונים על המשל"מ מברייתא מפורשת בבכורות (מו, ב) יצא פדחת ולדה בגיורתה ונתגיירה אין לה ימי טומאה וימי טהרה. הרי שלענין שניהם דינה שוה. ולכן לכאורה אין להגיה בירושלמי, ודעתו כבבלי שאין חילוק ואין לידת גיורתה נחשבת לאחר הגירות כלל, הן לימי טומאת יולדת והן לימי טהרה. - א"כ מה שאירע בימי גיורתה אינו נחשב בימי גרותה.

חילוק בין ימי טוהר לדמי טוהר

אבל החת"ס (שו"ת י"ד קנ"ב) יישב דברי המשל"מ והברייתא, דבירושלמי נאמר דיולדת שנתגיירה, אינה כשאר יולדת שטמאה אם ראתה בז' או י"ד ימים הראשונים, ואעפ"כ אם ראתה תוך מ' או פ' יום דמיה טהורים

כבשאר יולדות. והברייתא בבכורות נשנית לעניין כניסה למקדש, שכל יולדת אף אם לא ראתה, אסורה להכנס למקדש מ' או פ' יום של ימי טומאה וטהרה, משום שהיא טבולת יום ארוך. אבל יולדת שנתגיירה ולא ראתה, אינה טבולת יום, ומותרת להכנס למקדש. - אם כן שפיר מצאנו שלעניין אחד (דמי טוהר) לידה בגיורת נחשבת, ולעניין אחר (ימי טוהר) אינה נחשבת. וה"ה יש לומר שאכילה בגיורת תחשב לעניין צירוף זימון.

בירך ברכת התורה ביום אם צריך לברך בערב

ובשו"ת מהרש"ם (ג, קכא) חקר בבירך ברכת התורה ביום ועודנו קטן, ובבילה נעשה בן י"ג שנה ויום אחד, אם מותר ללמוד בבילה בלא ברכת התורה למאן דאמר ברכת התורה דאורייתא. וכתב על פי המרדכי (הני"ל) שכתב שאם קידש מבעוד יום שפיר יוצא בקידוש זה אף משחשכה. ואם כן הכי נמי בברכת התורה יצא. והן אמת דיש דרכים אחרים בדעת המרדכי, אבל נודע מחלוקת האחרונים אם בן י"ג שנה ויום א' אי בעינן מעת לעת או לא. וא"כ אם בבילה לא הגיע עוד זמן מעת לעת הוי בלאו הכי ספיקא אם הוא כבר גדול, ואיכא ספק ספיקא. ואם כבר הגיע המעת לעת, הרי כבר בירך ברכת התורה אחר י"ג שנה. ואם כן ממה נפשך אין צריך לברך. ובספר פסקי תשובה (פיטקובסקי, גרעג) דן על פי מ"ש כ"ק האמרי אמת מגור בהסכמתו לפסקי תשובה (א) דגם ברכת אהבת עולם שבערבית פוטרת ברכת התורה. וכן כתב בשו"ת ארץ צבי (קוזיגלוב, טז) על פי הרבינו יונה (ברכות א, א) שכתב דאף בתפילת ערבית אהבת עולם פוטרת מברכת התורה. אלא שהקשה מהירושלמי (ברכות א, ה) שהובא בתוס' (ברכות יא, ב ד"ה שכבר) שכתבו והוא ששנה על אתר. ע"ש שנדחק.

גר שנתגייר צריך לברך ברכת התורה

בשו"ת יביע אומר (ג, או"ח כז) הביא שפסק לגר צדק אחד שנתגייר הוא ובניו עמו, שבעת צאתו מבית הטבילה לאחר שטבל לשם גירות כדת, יברך ברכת התורה לפני שיאמר שום פסוק של קדושה. ודן שאם כן הרי כל קטן שנעשה בר מצוה, לבלי התקדשו להכנס למצות, למה לא יצטרך לברך ברכת התורה כדי שיוכל ללמוד באותו ערב. שהרי ברכת התורה שבירך בעודו קטן בבוקרו של יום, אינה פוטרתו כשהגדיל, שאין הקטן החייב רק דרך חינוך מדרבנן, יכול להוציא את עצמו מברכת התורה לכשיגדיל. ואין עצה לומר לקטן באותו יום, לבל יברך ברכת התורה עד הערב, דאין ראוי לגרום למופלא הסמוך לאיש שילמוד בלי ברכת התורה כל אותו היום.

הקטן יתנה שתחול הברכה רק עד הערב

והביא עצה לומר לקטן ביום האחרון של שנת י"ג בבוקר, שיכוין בעת ברכת התורה שאינו רוצה לפטור אלא מה שילמוד עד הערב. ואז יוכל לחזור ולברך בבילה לפני שילמוד. וכעין מ"ש בשו"ע (או"ח קעד, ד) שיכוון שברכת היין של הבדלה לא תפטור יין שבסעודה. וכמו שכתב בערך השלחן (טי"ב, שס), שמכאן ראה דבמקום פלוגתא דרבוותא בספק ברכות, יכוין שלא לצאת בברכה הראשונה, ואין כאן חשש ברכה שאינה צריכה, כיון שעושה כן לאפוקי נפשיה מפלוגתא. ודלא כתבואות שור בשמלה חדשה (יט, טז). וכן הביא בשערי תשובה (מז, יב) בשם הפמ"ג, דשפיר מועילה עצה זו לענין ברכת התורה. ולכן אם מכוין שלא יפטור עצמו רק עד הלילה, יוכל לחזור ולברך ברכת התורה בערב.

אבילות קטן שמת אביו והגדיל בתוך שבעה

עוד הביא הוידבר משה בעניין זה את מחלוקת מהר"ם מרוטנברג והרא"ש (מו"ק פ"ג, צו) שהביא הט"ז (י"ד שצו, ב) לעניין קטן שמת אביו, וקודם שעברו שבעה או שלשים נעשה בן י"ג ויום אחד, שמהר"ם מחייב להתאבל אחר שיגדיל שבעה ושלשים מיום שנעשה גדול, כשומע שמועה קרובה ברגל, שמתאבל אחר הרגל ז' ול'. ואע"פ שיש לחלק קצת בין שמע ברגל לזה, דהתם גברא בר חיובא הוא אלא דיומא קגרים, והכא גברא לאו בר חיובא כלל, ונימא כיון דבשעת מיתה לא היה ראוי להתאבל, יפטור עולמית. הא ליתא דאין דיחוי אצל מצות כדאיתא בחולין (פ"א, א). - והרא"ש דעתו שאכן יש לחלק בין היכא דגברא בר חיובא ויומא גרים, לקטן דבשעה שהיה לו

להתאבל פטור, ופקע מיניה חיוב אבילות לעולם. והוא דומה למ"ש (פסחים צג, א) בגר שנתגייר וקטן שהגדיל בין שני פסחים, דסבר רבי נתן שני תשלומין לראשון, וכל שאינו זקוק לראשון אינו זקוק לשני. וגם מה שיושבים על שמועה קרובה ז' ול', אינה מצוה בפני עצמה אלא תשלום לאבילות שהיה לו לעשות מיד, וכשלא ידע תקנו תשלומין כל שלשים. וכשידע ולא נתחייב אין שייך בו תשלומין, כמו שחגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני של חג, אין שייך בו תשלומין.

ומה שהביא מהר"ם ראה מאין דיחוי אצל מצות. יש חילוק בין מצוה הנידחת ובין גוף הדחוי. דרך בקדשים אין דיחוי במצות, כי האדם לא נדחה אלא המצוה, וכשתראה המצוה שוב, מחויב. אבל אם האדם דחוי, נידחת ממנו לעולם ואין לה תשלומין, כיון דבשעת חיוב נפטר ממנו.

חילוק בין פטור השלמת אבילות לחיוב אונן להבדיל

והט"ז הוכיח ממה שאמרו בסנהדרין (מז, ב) לעניין הרוגי ב"ד שאין מתאבלין עליהם משום שהם רשעים, דאבילות חלה מסתימת הגולל, וכפרה יש לו רק משמרגיש מעט מצער הקבר, וכיון שנדחת האבילות נדחת. וכתב רש"י דאע"ג דגבי קובר את מתו ברגל מונה ז' ימים אחר הרגל, ולא אמרינן הואיל ונדחו ידחו, התם לא אידחו לגמרי, שהרי אמרי' כל שהוא משום עיסקי רבים אין הרגל מפסיקו, ורבים באים לנחמו. וביאר הט"ז שהטעם הוא משום שחכמים הטילו עליו אבילות בשעה ראשונה שהמרירות עליו ביותר, דהיינו משיסתום הגולל, ומן אותה עשה הוא מתאבל והולך כפי דינו. אבל כל שהיה פטור בשעת עיקר המרירות, אין עליו שום חיוב אחר כך. ומשום הכי הרוגי ב"ד וכן קטן והגדיל פטורים לגמרי, כיון שהיו פטורים בשעת עיקר המרירות. אבל אחר הרגל ששם בשעת עיקר המרירות לא נפטר, שהרי יש עליו קצת אבילות ברגל. ואין כאן דמיון להבדלה שחייב האונן לעשות ביום המחרת, אע"פ שבלייל מוצאי שבת היה פטור כמ"ש השלחן ערוך (שמא, א), דשם עיקר זמן ההבדלה מתחלה הוא כל השבת או עד ליל ד', ולא אמרינן דאם לא הבדיל במוצאי שבת הוה ההבדלה שאח"כ תשלומין על מוצאי שבת.

חיוב זימון לקטן לשיטת מהר"ם והרא"ש הנ"ל

ולכאורה למהר"ם יחוייב הקטן בזימון, דאין דיחוי במצוות. ולהרא"ש והט"ז לא יחוייב, דהכל הולך אחר שעת החיוב, והוא שעת סיום הסעודה, וכיון שאז עדיין היה קטן כבר נדחה. אך הוידבר משה דוחה דעדיין אנו בספק, דשמא החיוב חל בזמן אכילה, כשהיה גוי, אך י"ל דכאן הוי חיוב נמשך עד סוף זמן העיכול, ואז הוא גר, ואינו דחוי כלל.

זימון קטן שהגדיל כשכל אחד מברך לעצמו

ובשו"ת שבט הלוי (ח, נו) כתב דמסברא יראה יותר כצד ההוא דחייב לברך מה"ת, שאעפ"י שבשעת סוף אכילה עדין ה' קטן, מכ"מ נהנה משביעתו ואכילתו כשהגדיל. אך אין להכריע מסברה, ועדין הספק במקומו עומד. אבל מדרבנן יראה דעכ"פ חייב לברך, כיון שגם כשה' קטן היה מחוייב מדרבנן. ואם כי הוא מצד חינוך, מכ"מ חיוב זה נשאר גם עכשיו בגדר חיוב מדרבנן ממש, [אם כי יש אחרונים שלדעתם פקע חובתו מצד חינוך, אך לא נראים דבריהם]. - אולם בשו"ת להורות נתן (ה, ט) הביא שהחזון איש (או"ח כה, ח) מצדד, דכיון שברכת המזון עיקרו על האכילה. אם אכל כשהוא גוי ונתגייר, אין צריך לברך אף קודם שנתעכל. ונראה דגם קטן שהגדיל קודם עיכול, אין צריך לברך מן התורה, דמה שהיה לאו בר חיובא בשעת אכילה, זה גרע יותר מהפסקה. ודוקא כשהיה החיוב עליו תיכף, מהני מה שלא נתעכל לאמשוכי זמן הברכה. אבל לא כשהפסיק זמן פטור, דאז לא מהני מה שלא נתעכל לחיוביה, וצ"ע. וכבר נסתפק בזה הגרע"א בחידושיו לאו"ח יעו"ש דכיון דהאכילה היתה בשעת פטור, שוב אינו חייב בברכת המזון מדאורייתא, ואף דלא נתעכל המזון קודם שהגדיל, עיין שם.

קטן שהגדיל להוציא המחוייבים מדרבנן

ומסיק השבט הלוי, שבזמנינו שכל אחד מברך לעצמו ורק בזימון מוציאם, כיון שעכשיו הוא בר חיובא, הא מצדד הרא"ש ברכות (ו, כא) דמן

פעמים אין אוכלים בשלש סעודות כדי שביעה. ואם כן אף אם חיובו מדרבנן משום חינוך, כיון שהינו גדול יכול להוציאם.

ביזמון מוציא אף אם אינו מחוייב מדאורייתא

הרי שפשוט לכל הני אחרונים, שלא כדעת הכף החיים. ואף שבהיותו קטן לא נחשב כמי שהצטרף עמהם, משהגדיל יוכל לזמן עבורם, לכל הפחות בלי להוציאם. ובשו"ת להורות נתן (שם) כתב, שאם הוסיף ואכל כזית בגדלותו יוכל בוודאי לזמן עבורם. - אולם ממה שהבאנו בשם המהר"ל דיסקין זצ"ל, לענין אליעזר, נראה שדעתו כדעת הכף החיים שרק אם היה מחוייב בשעת הסעודה מצטרף לזימון.

התורה יכול אפילו להוציא בלי אכילת כזית דגן, והטעם שיאכל כזית דגן כדי שיוכל לומר שאכלנו משלו. ואפילו למסקנת הרא"ש בשם ירושלמי דמשום ואכלת ושבעת וברכת, מי שאכל הוא מברך, נוטה הרא"ש שהוא מדרבנן וקרא אסמכתא. והקטן יכול לומר בשופי 'שאכלנו משלו' דהרי אכל, ועכ"פ מדרבנן מחוייב בברכה, משהגדיל שפיר יכול לברך על הכוס. [ובספר שערי הברכה (ה, טו (זכ)) הביא שבספר זימון כהלכתו תמה עליו, שהרי בהיותו קטן לא נחשב שהצטרף עמהם, ואיך יוכל לזמן עבורם]. ולדעתו, אולי יכול קטן שהגדיל להוציא אחרים גם בברכת המזון, דהא קי"ל (או"ח, קפ) דאם לא אכלו אחרים כדי שביעה יכול להוציא, ורוב רובם

בענין מילת בן סומא (וירא 452):
הרה"ג ר' בצלאל ווייס שליט"א:

בנוה ההיכל שבוע שעבר (452) הובאו דברי המנ"ח (ב, כה) דלפוסקים כרבי יהודה הפוסט סומא מכל מצוות שבתורה הכא נמי פטור אב סומא מלמול את בנו. ויש להעיר דהמנ"ח שם מסיים דאף לרבי יהודה, מ"מ במצוות שכן נח מצווה עליהם גם סומא מחוייב, דנהי שסומא לא נתקדש בקדושת הר סיני מ"מ מקדושת בני נח לא נפיק, ובבני נח ליכא קרא לפטור סומא. ובמצוה כ"ו אות י"ג הוסיף המנ"ח לבאר דודאי במצוות שנאמרו רק לבני נח ולא לישראל, כגון שלא לשבות בשבת, אף סומא

פטור, דהרי הוא בכלל ישראל, אבל במצוות שגם בני נח וגם ישראל מצווים עליהם ודאי אף סומא מחוייב, דנהי שלא נתחייב בסיני במצוות נוספות, אבל גם לא יצא להקל. [וצ"ל דסבירא ליה למנ"ח דבמצוות שגם בני נח וגם ישראל חייבים, חיוב הישראל הוא אותו חיוב של בני נח, ולא שנפטרו מחיוב בני נח ונתחייבו מחדש מדין ישראל, ולכן א"א לומר שסומא נפטר מחיוב הבני נח כמו כל ישראל, ולחייב ישראל לא בא, ושור"ר שכן כתב בדעת המנ"ח בשיעורי הגר"ד פוברסקי לסנהדרין נ"ט ע"א (תשצא - תתד) ועי' עוד בשיעוריו יבמות ס"ב ע"א]. ולפי זה נראה דסומא חייב למול את בנו, שהרי כל זרע אברהם נצטוו על המילה כבר קודם מתן תורה, ולא גרע מחיוב בני קטורה [ואמנם יהא פטור ממצות פריעה שלא נאמרה לאברהם], וכן מבואר בחידושי הגר"ח פ"א ממילה ה"ז שגם בישראל שייך חיוב מילה שנאמר לאברהם, והיינו כנ"ל דבמתן תורה לא פקעו החיובים שהיו להם קודם לכן, וצ"ע מדוע פטר המנ"ח סומא ממילה. ואולי נתכוין המנ"ח עצמו לרמוז לזה.

מאה שנה ואח"כ עשרים ואח"כ שבע שנים, היינו שגם השנים שחיתה אחרי המאה שנים נחשבים כחיים בעוה"ז, כי גם בעוה"ב המשכיח את חייה בעוה"ז, וזה שמדגישי המדרש יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה, ולומר לך שחביב חייהם של צדיקים לפני המקום בעוה"ז ובעוה"ב, שגם חייהם בעוה"ב נחשבים וממשיכים להשפיע גם בעוה"ז, בבחי' למען ירבו ימיכם וימי בניכם כו' על האדמה כימי השמים על הארץ וכו"ל וא"ש. וזה י"ל גם אצל התנא האלקי ר"ע, שכידוע מחז"ל עד מ' שנה הי' ע"ה, ואח"כ למד מ' שנה ואח"כ לימד מ' שנה, וא"כ י"ל שכאשר ר"ע הי' יושב ודורש היה כבר לעת זקנתו של ר"ע, מעל שנות המאה וע"כ גם דרש בשיביה, והצבור מנמנם, כי ראו בו כאלו מת ועבר ובטל מן העולם, ולכן חשבו שאין תורתו יכולה כבר להשפיע עליהם, לכן בקש ר"ע לעוררם בדרשתו הנפלאה, מה ראתה אסתר שתמלוק על ק"מ מדינה, אלא תבא אסתר שהיא בת בתה של שרה שחיתה ק' וכו' וכו', היינו שגם אחרי שנות הק' שהם כאלו מת ובטל מן העולם, עוד השפיעה בזכותה גם בעוה"ז, ובזכות זו מלכה אסתר על ק' וכו' וכו' מדינות, הרי שאצל צדיקים שיש להם תלמידים הממשיכים בדרך רבותיהם ואבותיהם, ממשיכים גם מעוה"ב את חייהם בעוה"ז, ולכן יש לכם תועלת מלימוד תורה מר"ע, גם אחרי שעבר את שנת המאה וא"ש בס"ד.

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. ובמדרש זקן זה שקנה שני עולמות. עוד במדרש וה' ברך את אברהם בכל, ר' יודן ורבי נחמיה, ר"י אמר שנתן לו נקבה א"ל ר"נ כו' אלא וה' ברך את אברהם בכל שלא נתן לו בת כל עיקר. בפשטות י"ל שפלוגת המ"ד במדרש היא, לר"י היתה ליצחק נשמת נוקבא ורק לעת זקנתו של אברהם בשעת העקידה כשפרחה נשמתו קבל יצחק נשמת דוכרא, ואז יכול הי' להוליד בנים, ור"נ סובר שלא היתה ליצחק נשמת נוקבא, והענין ידוע בזוה"ק, ועין גם באוה"ח ס"פ, ובשם משמואל בכמ"ק.

אולם בדרך אחרת אמרתי בס"ד בהקדם לפרש המדרש, ר"ע הי' יושב ודורש והצבור מנמנם בקש לעורר, אמר מה ראתה אסתר שתמלוק על ק"מ מדינה, אלא תבא אסתר שהיא בת בתה של שרה שחיתה ק' וכו' וכו' שנים, ותמלוק על ק' וכו' וכו' מדינות. ודברי המדרש נפלאים. גם י"ל מה שמתחיל המדרש שאסתר מלכה בק"מ מדינות, ואח"כ המדרש מחלק ק' וכו' וכו'. כאילו בא להדגיש דברי הפסוק ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, שמפריד בין העשיריות והיחידות. עוד במדרש ויהיו חיי שרה כו' יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה כו' לומר לך שחביב חייהם של צדיקים לפני המקום בעוה"ז ובעוה"ב.

וזה גם מה שהתורה מעידה על אברהם אבינו ע"ה, ואברהם זקן בא בימים, שגם אחרי שנות הזקנה, וה' ברך את אברהם בכל שהיתה לו בת, רומז על אסתר בת בתה של שרה, שמלכה בזכות שרה ושנותיה על ק"מ מדינות, וכן חיי אברהם השפיעו על בני אברהם והמשיכו את חייו גם בעוה"ב, וז"ש המדרש ואברהם זקן שקנה שני עולמות וכו"ל ודו"ק.

ויל"פ בס"ד עפ"י"מ ששמעתי **מכ"ק אאמו"ר זצ"ל**, את דברי התורה ששמע מפה קדוש **אדמו"ר מוה"ר אהרן מבעלזא זי"ע**, בשבת האחרונה לימי חייו בעוה"ז, שאמר לפרש הפסוק, למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה גו' כימי השמים על הארץ, דמי שזוכה שיש לו בנים ותלמידים הממשיכים את דרך אבותיהם ורבותיהם, האב והרב שכבר נפטרו והלך לעולמו ממשיך לחיות גם בעוה"ז וגם בעוה"ב, וז"ש למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה, כימי השמים על הארץ, עכדה"ק. והנה במשנה אבות פ"ו, בן מאה כאלו מת ובטל ועבר מן העולם. הרי ששנות חייו של אדם מעל שנות המאה נחשבים כאלו שייכים כבר לעוה"ב. ועפ"י ז"ל שזה שהתורה מדגישה אצל שרה אמנו, שמקודם חיתה

חידה לפרשת השבוע	פתרון החידה השבועית (וירא) =
אם יחסרון המשיב אמצא שם חמש, ואם יחסרון חמש אמצא שם המשיב.	תיבת חמשים תחילתה חמש וסופה ים (50). ולכן אם תחסיר ממנה ים ישאר חמש , וכנייל הפוך אם תחסיר חמש ישאר ים (50). © כל הזכויות שמורות למחבר

גמ"ח כלי עבודה "אביה" (שיכון ו) טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)
רוב כלי העבודה: פטישון, רחנת, דיסק, מקדחות, מברגות, קונגו, וכיו"ב
הד ש! מכשיר היתוך לקרמיקה ויעוץ וליזוי מקצועי חינם!

גמ"ח חדש!
160 מטבעות כסף
לעשיית 'פדיון נפש', על פי האריז"ל והרש"ש
טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)

מזל טוב וגדא יאה
הננו בזאת לשגר ברכותינו המאליפות למע"כ ידידינו היקר ממתפללי ביהמ"ד
הרב רבי **אחיטוב עובדיה שליט"א**
לרגל שמחת נישואי הבן עב"ג בשעטו"מ ובמז"ט
יהי רצון שיזכו לראות מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכ"ר.
מתפללי ביהמ"ד מערכת "נוה ההיכל"